

ה'הסכם לכבוד הדדי': המצדדים והמתנגדים

לפני כשנתיים התפרסם ה'הסכם לכבוד הדדי'. ההסכם בא לתת ביד בית הדין כלים, על מנת למנוע מצב של עגינות שבו בן זוג יכול לכבול את בן זוגו לשעבר, ולעכבו מלהינשא. הסכם זה גרר בעולם הרבני תגובות שונות. יש תומכים ויש מסתייגים, וטענות רבות בפי כל צד. במאמר זה אסקור את הטיעונים בעד ונגד. אתמווד עם הטענות השונות, ואסביר את תמיכתי בהסכם, שכן לדעתי היתרונות עולים על החסרונות¹.

א. טענות בעד ההסכם

אציג את הטיעונים לתמוך בהסכם:

1. סרבנות גברים - על פי חוק המדינה לא ניתן לחלק את הרכוש המשותף קודם הגירושין. בשילוב עם הפסיקה ההלכתית שלפיה קשה מבחינה הלכתית לאלץ גבר לגרש, נוצר מצב העלול לעודד גברים להיות סרבנים כשיש להם צורך כלכלי שהרכוש לא יחולק או כדי להשיג נתח גדול יותר ברכוש בתמורה להסכמתו לתת גט. מצב זה נותן לגברים כוח לסחוט מהנשים ויתורים כדי שהם יסכימו לתת גט. המצב כיום שבו האיש יכול למשוך את הגירושין עוד ועוד נובע מכך שאין לבית הדין מספיק כלים לאכוף עליו את סיום הנישואין. ההסכם יכול לתת כלים לכך על ידי תשלום מזונות מוגדלים.

2. סרבנות נשים - אחרי תקנת רבינו גרשום שלפיה אין לגרש אשה בעל כורחה, האיש עלול להישאר שנים רבות במצב שמבחינה הלכתית וחוקית הוא לא יכול למסד קשר עם אשה אחרת. המציאות היא שאשה יכולה לסרב לגט גם אם זה רק לשם נקמה או כדי לסחוט כסף או מסיבה אחרת. אמנם יש פיתרון של היתר מאה רבנים, ברם היתר זה ניתן רק אחרי שנים רבות שבהן האיש מעוכב מלהינשא. ב'הסכם לכבוד הדדי', גם אשה לא תוכל לעכב את הגירושין, שכן עיכוב הנישואין עולה לה כסף.

3. חיסכון כספי - גירושין הם דבר יקר שעולה הרבה כסף, ואולי עוד יותר ממה שעולה להתחתן, הן בהוצאות המשפטיות תוך כדי הגירושין, הן בהוצאות החדשות אחרי הגירושין (חיים בשתי דירות, ההוצאות גדלות וההכנסות לא). ההסכם יכול לחסוך כסף רב.

4. טיפול זוגי - ההסכם שולח את בני הזוג לטיפול זוגי. רק מי שיהיה מוכן לטיפול הזוגי יוכל לממש את ההסכם. זוג החותם על ה'הסכם לכבוד הדדי' מצבו הרבה יותר טוב לעומת זוג שלא חתם. שכן, אצל זוג שלא חתם על ההסכם, כשצד אחד מבקש לפרק את הנישואין והצד השני

1. תודתי לקוראים ולקוראות טיטות מאמר זה, ועל הערותיהם המחכימות.

ראו פרסומים בנושא: תחומין כא; 'צהרי' כ; ר' לבמור, שנתון המשפט העברי כג, עמ' 127-192. לדיון בטענות המתנגדים ראו מאמרו של עו"ד הרב ד' בס, "הסכמי קדם נישואין - מטרות ודרך ניסוחם", 'צהרי' כ, עמ' 93-105.

חושב שכדאי לנסות עוד או ללכת ליעוץ מקצועי וכדו' - אין דרך להביא את בן הזוג הרוצה לפרק את החבילה ליעוץ. לעומת זאת, אצל זוג שחתם על הסכם יש תמריץ חיובי לבן הזוג המעוניין לפרק את נישואיו לבדוק את האפשרות של שיקומם.

5. בתי הדין ובתי המשפט - מבלי לדון בתפקוד הערכאות המשפטיות ועד כמה שלום וברכה הן מביאות לעולם, אפשר להציע שבמקום שהרכב מקרי של דיינים/שופטים ידון בזוג המתגרש על פי דעותיו, הנחותיו המוקדמות וכדו' - הזוג יחתום מראש על הסכם כדי שאם חלילה הם יגיעו למצב של פירוד, ההסכם שקבעו ביניהם הוא זה שיתווה את הכיוון והדרך ההדדית וההוגנת כלפי שניהם.

6. הליכה בעקבות חז"ל - חכמינו ז"ל לימדו אותנו כי צריך גישה דתית אקטיבית (ראה ערך ר' עקיבא ובר כוכבא). צריך לראות ולפעול. לנסות לתקן עולם במלכות ה' על פי דיני התורה המקובלים והמסורים בידינו. ההסכם הוא ניסיון כזה להתמודדות עם המציאות. כמו כן, חז"ל לימדו אותנו מהו מוסר. 'ואהבת לרעך כמוך' הוא כלל גדול בתורה, והפירוש המעשי שיש לתת לו בהקשר זה הוא שלא לתת יד לאלו המעגנים וכובלים את בן זוגם במשך שנים (בשביל כסף, נקמה, או סיבה אחרת). ההסכם ממשיך את הקו של התורה ושל חז"ל במניעת עיגון ובתפיסה שיש כבוד לבריות ולא ניתן לאחד מבני הזוג לאמלל את בן הזוג השני.

7. צמצום הממזרים - כל עוד אשה לא קיבלה גט, כל ילד שיבוא ממנה לעולם הוא ממזר. הליך גירושין שנמשך מספר שנים מוליד ממזרים רבים אצל נשים העוברות על ההלכה או חושבות שמכיוון שבעלה חי לו עם אשה אחרת גם לה מותר למצוא קשר אחר, ולא היא. ההסכם יכול לתרום להקטנת הממזרות.

8. חינוך לאחריות - כשבונים בית ומקימים משפחה צריך לדעת שיש כאן אחריות רבה על האיש ועל האשה. החלום הוורוד של זוגות רבים הופך לסיוט לא נעים. היכולת לדבר עוד קודם הנישואין, לא רק במונחים של אהבה ורומנטיקה כי אם גם במונחים של שותפות מחייבת והיגיון כלכלי, יכול לתרום לזוג בזה שהוא יפקח את עיניהם לכך שיש גם יום אחרי שמחת החתונה. סביר להניח שאצל רוב הזוגות החתימה על ההסכם תעבור בשלום. אצל זוגות כאלו שהחתימה על ההסכם תגרום לפירוד, אדרבה, מוטב ייפרדו קודם נישואיהן, וילך כל אחד וימצא לו בן זוג ההוגן לו.

9. חינוך להדדיות בזוגיות - היהסכם לכבוד הדדי, בשמו ובתוכנו מנסה ליצור אווירה של הדדיות בין שני בני הזוג, הן מבחינת התפיסה הזוגית והן מבחינה מעשית בנוגע לממון. בנוגע לתפיסה הזוגית, ההסכם מציג את שני בני הזוג באותה הרמה, ואין לאחד מהם יכולת עודפת שאין לחברו. דוגמה לכך ניתן להראות מהבחינה ההלכתית. אף אמנם שיש הבדל גדול מבחינה הלכתית בין גבר נשוי הבוגד באשתו לבין אשה נשואה הבוגדת בבעלה, הרי זה ברור כי מבחינת הזוגיות בשני המקרים מדובר בפגיעה חמורה ויסודית באמון ובמחויבות הזוגית. בנוגע לממון ההדדיות מתבטאת גם בדברים קטנים. לדוגמה: במקרה של גירושין אם האשה מרויחה פי שלושה מבעלה, הרי שהיא תצטרך לשלם פי שלושה במזונות הילדים, והחיוב יחול לא רק על הגבר. וכן הופך, כשהגבר מרוויח פי שלושה הוא ישלם פי שלושה.

10. גירושין בשלום - במקום שנאה, קנאה איבה ותחרות היכולים להימשך שנים ארוכות ולגרור סבל רב ועגמת נפש, הגירושין יכולים לעבור בצורה יותר 'חלקה' על פני תקופה קצרה יותר.

11. אין אלטרנטיבה יותר טובה - גם המתנגדים וגם אחרים אינם מציעים שום מסמך או דרך

מעשית אחרת לפתור את המצב הקיים². ה'הסכם לכבוד הדדי' הוא הדרך היחידה בינתיים, שמצד אחד נאמנת להלכה ומצד שני מנסה לתת את התשתית המשפטית. מתוך רוח של הגינות וכבוד הדדי.

ב. טענות נגד ההסכם - ודחייתן

אעבור לטענותיהם של המסתייגים מההסכם. עלו מספר סוגי טענות נגד ההסכם: טענות הלכתיות - שלפיהן ההסכם אינו תואם את ההלכה, וטענות עקרוניות - לפיהן ההסכם מבוסס על עקרונות שאינם תואמים את רוח התורה וכדו'.

הטענות ההלכתיות הן: אסמכתא, גט מעושה וערכאות:

1. **אסמכתא** היא התחייבות שאדם מקבל על עצמו כלפי חברו. ההתחייבות היא על צד הספק והיא תלויה בתנאי ידוע בין הצדדים³. הבעיה באסמכתא היא שיש כאן חסרון בגמירות הדעת. לכאורה, כל הסכם שנעשה ערב הנישואין יש בו מעין אסמכתא, שכן כשזוג בוחר להקים בית הוא אינו מתכוון לפרק אותו, כך שגם אם מתחייב אחד הצדדים לשלם לצד השני, הרי הוא הניח שהם לא עתידים להתגרש, ויכול הוא לטעון שהוא לא התכוון באמת להתחייבות זו⁴. ב'הסכם לכבוד הדדי' נפתרה שאלת אסמכתא על ידי שבועה. הבעיה באסמכתא היא שאין גמירות דעת של המתחייב. אמנם, במקום שהוא נשבע שאם הוא יזכה בהגרלה הוא ייתן כסף - כאן לא תעמוד לו טענת אסמכתא. ואף בהסכמי קדם נישואין בנוסח ההסכם נאמר כי הסכם זה נעשה בשבועה.

2. **גט מעושה** - פירושו גט שנכפה על הבעל והוא מגרש בניגוד לרצונו⁵. גט מעושה הוא בעייתו ומקרים רבים הוא פסול. הטענה כנגד ההסכם היא שההסכם מאלץ את האיש לתת גט, ולכן הגט הוא גט מעושה. יש הסבורים כי טענה זו היא חמורה ביותר נגד ההסכם, שכן מתוך כך המצב עלול להסתבך עוד יותר. גם אם יינתן גט בגלל ההסכם, עלול בית הדין הרבני, כשישמע על כך שהגט ניתן בעקבות ההסכם, לבטל את הגט, ובינתיים אשה זו עשויה להיות לאיש אחר ולהוליד ילדים שיוגדרו כממזרים כשיתברר שבית הדין ביטל את הגט.

מבחינת הניתוח ההלכתי של הנושא: בהלכה ישנה מחלוקת גדולה בין הראשונים אם אילוץ כספי שהטילו על הבעל כדי שיתן גט גורם לכך שיש להגדיר גט כגט מעושה. ישנם ראשונים רבים, וביניהם השו"ע והרמ"א, המכשירים גט כזה⁶. הרמ"א כותב בתור המלצה ש'טוב לחוש לכתחילה ולא להשתמש בדרך זו, אך גם הוא מכשיר גט כזה בדיעבד, וסביר להניח שאת

2. פרט להצעתו של ידידי הרב י" רזון שנתפרסמה בהצופה, י"א באדר תשס"ה (תחת הכותרת: "הסכמי קדם נישואין בישראל אסון חברתי") להקים בתי דין אלטרנטיביים.

3. ראו אנציקלופדיה תלמודית ח"ב, ירושלים תשס"ז, ערך אסמכתא.

4. ולא זו אף זו, גם כתובות שבהן הסכים שנכתב הוא דמיוני, נפסלות מטעם זה, שכן החתן לא באמת התכוון שיצטרך לשלם מאה מיליון ש"ח. ראה דבריו של הרב א' איגרא, 'צ'הר' כ, עמ' 117-120.

5. ראו אנציקלופדיה תלמודית ח"ה, ירושלים תשכ"ג, ערך גט מעושה.

6. הבי" (אה"ע ס"י קלד) מביא את דבריו של הרב מיימון נואר המתיר זאת, וראה דרכ"מ (ס"ק ז) המביא עוד ראשונים המתירים לכתחילה דרך זו. יחד עם זאת, מובאת דעת הרשב"א שלפיו גט זה הוא גט פסול. מתוך כך שהשו"ע אינו מצטט את דעת הרשב"א יש להניח שדעת השו"ע היא כדעת הרב מיימון נואר ולא כדעת הרשב"א, שכן אילו היתה דעתו כהרשב"א להחמיר, היה לו לכתוב זאת במפורש.

ה'הסכס לכבוד הדדי' הוא יכשיר אף לכתחילה⁷. המחלוקת ממשיכה גם אצל האחרונים, כאשר יש אחרונים רבים המכשירים גט זה, אך יש גם דעות מחמירות⁸. התמונה ההלכתית מובילה לכך שההסכס הזה כשר לכתחילה או לכל הפחות בדיעבד, ונדמה כי השעה הזו היא שעת הדחק, וראוי לבחור בדרך זו לכתחילה⁹. עם זאת, יש בהסכס עוד דרכים

7. זו לשונו של הרמ"א (אה"ע קלד, ד): "אבל אם קיבל עליו קנסות אם לא יגרש לא מיקרי אונס - מאחר דתלה גטו בדבר אחר ויכול ליתן הקנסות ולא לגרש. וטוב לחוש לכתחילה ולפטרו מן הקנס, אבל אם כבר גירש מפני זה ואפילו גירש מכוח שבועה שעשה מעצמו לגרש - הגט כשר, הואיל ומתחילה לא אנסוהו על כך". משפט הפתיחה קובע שאין זה אונס, וכן משפט הסיום במקרה של בדיעבד קובע שהגט כשר, ולכן נראה שמעיקר הדין הרמ"א סבור שהגט כשר אלא שהוא מוסיף המלצה לחוש לדעות המחמירות: "טוב לחוש לכתחילה". יש לציין שמה שהרמ"א מחמיר לכתחילה מדובר כפי המוזכר בתשובת הרשב"א שרק כעת עת התגלע הריב הטילו עליו קנס כספי אם לא יגרש, ומכוח קנס זה באים לאלצו לגרש ואם לא לתת את הקנס. הרמ"א אינו מדבר על מצב כמו בהסכס שבו ההתחייבות לממון התחילה עוד לפני החתונה, וההתחייבות באה מרצונו של האיש שבשיא אהבתו לפני חתונתו התחייב לשלם מזונות, שזה אולי גם הרמ"א יכשיר לכתחילה, מה גם שבהסכס לכבוד הדדי כלל אין מדובר על קנס שהטילו על הבעל אלא על חיוב מזונות שהוא קיבל על עצמו, וראו עוד בהמשך.

8. ראו על כך סקירה נרחבת במאמרו של הרב א' קנוהל, תחומין כא (תשס"א), עמ' 324-339; מהעבר האחר, מאמרו של הרב א' לביא 'צהרי' כ, עמ' 105-114.

9. ראו דבריו של הרב ש' משאש זצ"ל (תבואות שמ"ש אבה"ע סו): "אם נחוש למחמירים > יצאו מזה כמה ממשלות כידוע מבנות הזמן שפרקו עול ויתלו הקולר בצוואר הרבנים שלא חשו למצוא להם מפלט... ובאופן זה ממילא נעשה חומר קולו, שע"י החומרא אנו מעגנים את האשה ונותנים יד לפושעים להיכשל באיסור אשת איש... וק"ל דשעת הדחק כדיעבד דמי, ואין לך שעת הדחק גדולה מזו. וכך חובתנו. וכך יפה לנו".

הרב י' קאפח (ה'ל' אישות י, ד, א אות טו) זצ"ל כותב: "וכמה מן הצדק ומן היושר החכמה והתבונה יש בפסק רבנו זה [פסקו של הרמב"ם שבאומרת מאיס כופין את הבעל לגרשה], תורת ה' תמימה משיבת נפש פיקודי ה' ישרים משמחי לב. האשה היא בעלת נפש, נפש אנושית והיאך יעלה על דעת אדם לכופה להיבעל לשנוא לה, וכו' ברוך ה' א-להי ישראל אשר הזריח לנו את המאור הגדול הזה אשר במבטו החודר פלש למעמקי הדורות וצפה גם את דורנו הפרוץ לבושתנו ולמגינת לבבנו... ואילו ראו שאר חכמי הדורות את דורנו היו חותמים על פסקו של רבנו בשתי ידיים, כי המציאות הוכיחה צדקת רבנו, שכל התובעת גט פיטורין בימינו וטוענת מאיס עלאי, לא רק עיניה נתנה באחר אלא היא כבר בחיק האחר או האחרים וחביטא קמייהו כמברכתא, ולפיכך מצווה לכופף את הבעל המתעקש בכל כפייה אפשרית כדי להפריד בין הדבקים ויפה שעה אחת".

הרב עובדיה יוסף שליט"א כותב (שו"ת יביע אומר ח"ג, סי' יח): "יגם אני בעניי אומר שבה"ז דאחסור דרי בארצות החופש והדרור ואיש הישר בעיניו יעשה, ורבתה החוצפה בעולם, והנסיין הורה שכאשר עוזבות את בעליהן בטענת מאיס עלי, ואשתהווי אשתהו מבלי לפטרם בגט, הולכות ויושבות עם גברים אחרים, וגם בוש לא יבושו גם הכלם לא ידעו. ומרבין ממזרים בעולם. ובכה"ג אמינא קלקלתן תקנתן, דמ"ש הרמב"ן (כתובות סג), וח"ו לא הייתי חולק על תקנת הגאונים לכופו להוציא, ולא עוד אלא שאני קורא תגר על האומרים שאין ראוי לילך אחר תקנתן אלא בדין התלמוד, אלא ראויים הם לשמוע להם ולעשות כתקנתן, אלא שעכשיו ראוי לחוש הרבה בדבר שלא לנהוג כן שכבר בטלה מפני פריצות הדור. ע"כ. היינו בזמנו שאף שהיו מעיזות לומר מאיס עלי, אבל לא הגיעו לשיא החוצפה לשבת עם גבר זר מבלי גט, כאשר עלתה בימינו בעוה"ר. אבל בעקבתא דמשיחא כי השתא ראוי להתחשב מאוד בתקנת הגאונים" וכו'.

הלכתיות לקרב אותו להיות לכתחילה גם לשיטות המחמירים: דרך אחת, עלתה מתוך דברי היתורת גטין! לפי דרך זו, יש להימנע מלהזכיר בהסכם שמדובר על גירושין, גט, עגינות או מושגים אחרים המרמזים על הגט, כך שלא ניתן לומר כי ההסכם מאלץ לגרש שכן אין בו המילים הבעייתיות הללו. כך גם בהסכם, במקום גירושין מדובר על סיום הנישואין¹⁰. החיסרון בפיתרון זה הוא בכך שאמנם מבחינה פורמאלית אין כאן גט וגירושין, אך הכול יודעים כי זהו תורף העניין.

דרך אחרת נעוצה במנגנון של ההסכם. הבעיה בגט מעושה היא שכופים את האיש לגרש על ידי הפעלת כוח חיצוני עליו, המאלץ אותו לתת גט. ברם, במקום שהכפייה היא פנימית לנישואין, כמו תשלום המזונות שכל איש מתחייב לאשתו בכתובה: 'אנא איזון', נראה שאין בזה כפייה בביצוע חובותיו המוטלות עליו בתור בעל, ולכן אם למשל האיש מסרב לשלם לאשתו דמי מזונות בסיסיים, ומכוח זה היא תובעת גירושין, אין לומר כי כפו את האיש לגרש¹¹. בהסכם לכבוד הדדי אין מטילים קנס חיצוני על האיש. החובה של האיש היא לשלם את המזונות המלאים כפי שהוא מבטיח בהסכם קודם החתונה.

3. **ערכאות** - מדובר באיסור ללכת לבתי דין שאינם דנים על פי התורה. הטענה היא כי ההסכם נותן לגיטימציה לפנות לערכאות, דבר שהוא חילול השם והרמת יד בתורת משה¹². לטענה זו אשיב, כי ההסכם כשר לחלוטין. ההסכם אינו ממליץ ללכת לערכאות. בהסכם אין מילה וחצי מילה היכן תהיה ההידיינות מה גם שמבחינה חוקית קיים ספק גדול אם ניתן לקבוע את ההידיינות רק בפני בית הדין הרבני¹³. מה גם שההסכם ניתן לשינוי ככל ראות עיני הזוג, והם יכולים מראש לקבוע כי ההידיינות ביניהם תהיה רק בבית הדין הרבני.

עד כאן בנוגע לטענות ההלכתיות שעלו נגד ההסכם, אציג כעת טענות עקרוניות שעלו נגדו: 4. **הכתובה מול ההסכם!!** - טענה זו טוענת: הלא חכמים כבר תיקנו כתובה הנוהגת דורות רבים, ומה צורך להוסיף דבר חדש שלא ברור אם הוא יועיל או יקלקל וכו'. על טענה זו אומר כי כבר כתב הרמ"א (אה"ע סו, ג): "דבמקום שאין מגרשין רק מרצון האשה, אין צריך לכתוב כתובה"¹⁴. במקרים רבים אין משתמשים בכתובה והיא אף אינה משמשת חלק מהדיון המשפטי בין הצדדים. ההסכם לא נועד לבטל את הכתובה. אדרבה, ההסכם ממשיך את הכיוון של תקנת

כל זאת מצד החשש שהשארית האשה במצבה יוביל לזנות והפקרות, ועל כך יש להוסיף כי גם נשים כשרות שלא ייכשלו בעבירה, יש לחוש לתקנתן ועצם השארית האשה כבולה בידיו של אחר מבלי יכולת להיחלץ, והיא נתונה בשביה, צריכה פיתרון והתרה.

10. כאן אני מבקש לתקן טעות שנפלה בהסכם הראשון שהופץ שבו צורף בטעות להסכם "מבוא להסכם" המסביר את ההסכם ומזכיר בתוכו את המילים גירושין וכדו'. אודה למי שהגיע לידיו נוסח כזה אם יואיל למחוק דף הסבר זה ויסמן אותו בסימן מחיקה בולט וגדול.

11. וכן, ראו דבריו של הרב י' הרצוג שו"ת היכל יצחק אבה"ע א, סי' ב. במיוחד באותיות יח-כ.

12. ראו שו"ע חו"מ סי' א.

13. ראה מאמרו של עו"ד הרב ד' בס, 'צהר' כ, עמ' 93-105, ובמיוחד בעמ' 100-101; דבריו של עו"ד הרב ש' יעקובי, 'צהר' כ, עמ' 115.

14. ומכוח זה הוא מעלה את האפשרות להקל בידי כתיבת הכתובה, אלא שאין המנהג כן ולכן אין לשנות.

הכתובה, כפי שחז"ל לא הסתפקו בדין תורה אלא תיקנו תקנות המתאימות לתנאי החיים שלהם.

5. **כוונת התורה - בית יציב.** על כך כותב איתי אליצור במאמרו ב'צהר' כא:

נניח שמבחינה הלכתית יבשה ההסכם עומד בכל המבחנים ההלכתיים. עדיין מוטל עלינו לשאול: למה התורה קבעה מצב שבו הפתח לפרק את הבית אינו קל... אפשר להשיב שיש יתרון גדול למצב שבו ידוע שהקשר הזוגי הוא דבר יציב קבוע ואיתן ושמסגרת הנישואין היא רצינית ומחייבת¹⁵.

תא יציב הוא הכרחי לקיום משפחה בריאה. מתוך ההכרה בערך ובחשיבות של המשפחה והיציבות הנחוצה לתפקודה, יש בהסכם מנגנון של שיקום הנישואין. בהסכם מתחייב כל אחד מהצדדים שבמקרה של משבר, אם יבקש זאת הצד השני, הוא ילך למשקם נישואין למשך שלוש פגישות. צד המסרב ללכת לא יוכל להפעיל את ההסכם. למשל אם האיש רוצה להתגרש והאשה מבקשת ללכת למשקם, אם הוא אינו מגיע לפגישות הוא לא יוכל להפעיל את ההסכם וממילא הוא לא יוכל לסיים את הנישואין בקלות. נמצא שזוגות שאין להם הסכם, מצבם גרוע הרבה יותר מזוג עם הסכם. שכן, זוג ללא הסכם אין שום יכולת לאלץ את בן הזוג לבוא ליועץ נישואין או לנסות לשקם את הנישואין, ורק זוג שחתם על הסכם יכול להיות סמוך ובטוח שלא ההסכם הוא זה שיביא אותו לגירושין, ואם חלילה הוא מגיע לצומת דרכים זו, ההסכם מאלץ אותו לנסות לבדוק בכל זאת באמצעות גורמים מקצועיים אפשרות של שיקום נישואין¹⁶.

6. **קלות הגירושין** - הטענה היא שברגע שהגירושין הופכין לדבר קל, הרי שאם יהיה שימוש נרחב בהסכם אחוז הגירושין יעלה, וכל זוג שבעבר היה נתקע וחושב פעמיים אם כדאי לו להתגרש ולו רק בגלל שלא היה לו הכוח להסתובב בבתי דין, כעת יוכל להתגרש בקלות. טענה זו היא כבדת משקל.

ניתן להשיב לטענה זו בשני אופנים: ראשית, יתכן אמנם שיש מספר זוגות שחיים ביחד רק מפני 'אימת הדין', אך מה נעשה עם שאר הזוגות שהם כמדומה הרוב של הזוגות שכן מגיעים לבתי הדין והמשפט, וכן מגיעים למצבים של סבל ובגידה והבאת ממזרים לעולם רק בגלל שגלגלי בית הדין הרבני ובית המשפט מתגלגלים במשך שנים. שנית, המצב כיום הוא שכשליש מהזוגות מתגרשים (אחוז הגירושין בארץ קרוב לשלושים אחוז). כמעט כל הזוגות הללו נישאו ללא הסכמי קדם נישואין. מכאן, שלא ההסכם הוא הגורם לגירושין. ועוד. ההסכם נועד לעזור לזוג להבין כי המסע המשותף שבו הם בוחרים מכיל בתוכו תקווה גדולה וסיכויים גדולים, אלא שכדי לממש אותם עליהם להשקיע, לטפח ולקחת אחריות על הזוגיות שלא תגיע למצב שבו הם יצטרכו לממש את ההסכם.

7. **פגיעה באווירה הרומנטית** - הטענה היא כי יש כאן העכרה של האווירה בערב הנישואין, במקום לעסוק בענייני אהבה וחיבה הם צריכים לטפל בנושא מכוער וכדוי. לדעתי, דווקא זו אחת הטענות המחזקת את הצורך לחתום על הסכם קדם נישואין. כותב הרב אורי לביא ('צהר' כ עמ' 114):

15. 'צהר' כא עמ' 168. אני מבקש להמליץ על תגובתם של הרב שי וד"ר ע'י הכט ועל הצגתם את נושא כוונת התורה בצורה מאירת עיניים, במאמרם: "ומכבדה יותר מגופו", 'צהר' כד.

16. ראו מאמרו של ד"ר יי פוגל, "על הסכם קדם נישואין ושלום", 'צהר' כד, המפתח דרך זו ומוסיף בה אלמנט של גישור לפני פנייה לבית הדין.

ושבו עולה השאלה האם נכון להמליץ בפני כלל הנישאים להיכנס לנושא זה טרם חתונתם. האם נכון וראוי שבתקופה המיוחדת של ההכנות לקראת החתונה, נעורר ונשקיע התייחסות טורדנית להסכם העוסק בפירוט ההליכים שיוסדרו ביניהם בעת משבר, שהרי כאמור לא ניתן להסתפק בחתימה שגרתית בלא הבנה מלאה של משמעות ההסכם?

ובכן, המענה לכך ניתן על ידי חז"ל בתקנת הכתובה. כלום חז"ל לא חשבו על זה - שהעיסוק בכתובה עלול להיות טורדני? מדוע חייבו הם כל זוג הנישא שיהיה לו כתובה, אף שבכל כתובה הם עצמם מעידים שיש תגרא¹⁷?

ולבסוף, קשה לתאר שמישהו מהמתנגדים היה מקים חברה עם עוד שותף, ולא היה חושב על האפשרות שאולי יבוא יום שבו יצטרכו לפרק את החברה. נכון שכשמקימים את החברה יש הרבה תקוות בלב ורצון שהחברה תשגשג ותפרה לעד, וכל אחד מתפלל שהאפשרות הזאת, לפרק את החברה לעולם לא תהפוך למציאות. אך יהא זה חוסר אחריות לסמוך על כך שהכל יסתדר ואם חלילה תתפרק החברה כל אחד יחשוף את מלתעותיו. זאת ועוד, הסכם מסודר בין השותפים בחברה יאפשר לה לתפקד על מי מנוחות מבלי לחשוש לתרגילים אפשריים של השותף השני.

8. **עילה מוצדקת** - ב'הסכם לכבוד הדדי' כל צד יכול לדרוש את פירוק הנישואין ולהפעיל את ההסכם כדי לממש את הגירושיין. כנגד זה באה הטענה: כיצד ניתן לפרק נישואין על סמך גחמות לבו של צד אחד במקום שהצד השני מעוניין להישאר נשוי? לצד זה מתלווה שאלת **'מי האשם'**, דהיינו לפי ההסכם צד הרוצה לפרק את הנישואין יכול לעשות זאת באופן שרירותי גם אם אין לו סיבה מוצדקת וגם במקרה שאולי יש לו סיבה 'שלילית', כמו למשל איש שנותן עיניו באשה אחרת (ולהפך): אשה שנתנה עיניה באיש אחר) יכולים לפרק את הנישואין ולתבוע לממש את ההסכם על הכלול בו. נמצא אם כן שההסכם מאפשר לאדם (איש/אשה) שפגע/ה והרס/ה את מסגרת הנישואין לקבל זכויות שלא בצדק. איפה הצדק?! זוהי אכן, טענה מוסרית בעלת משקל רב.

למרות זאת, נדמה שיש לתמוך בהסכם, שכן הניסיונות להוכיח שצד אחד אשם 'יותר' עלולים להימשך זמן רב ולמרר את חיי המשפחה כולה, בני הזוג, הילדים ושאר הקרובים. מה גם, שפעמים רבות אין אשם אחד ויחיד.

סיכום

פריסת הטענות השונות מראה כי צדדים רבים קיימים בדיון. נדמה כי ההסתכלות הרחבה על מכלול השיקולים מובילה להכרה שצריך להשתמש ב'הסכם לכבוד הדדי' ואולי עוד הרבה יותר ממה שמשמשים בו כיום. במהלך הדברים ראינו כי גם במישור ההלכתי וגם במישור העקרוני היתרונות של ההסכם גוברים. במישור ההלכתי התבוננות מקיפה מאפשרת לראות כי שימוש נרחב בהסכם יצמצם את כמות הממזורים, הבגידות של נשים וגברים בלבן זוגם לפני מתן הגט, ויעזור לגברים ולנשים להמשיך את חייהם ולא להישאר שבויים ביד בן הזוג הקודם. גם ההסתייגויות ההלכתיות מקבלות מענה הלכתי בהסכם.

17. ראה שבת קל, א: "ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא".

ההסכם נועד לעזור לבתי הדין הרבניים, ולתת כוח בידי הדיינים להביא לסיומם של מקרים שבהם העסק תקוע, ונסחב על פני שנים של הידיינות, סחיטה של אחד מבני הזוג, ושאר עיכובים, במיוחד במקומות שלבתי הדין אין הכלים ההלכתיים או המשפטיים כדי לאלץ את הצד הבעייתי להתגרש.

ברור לי שחז"ל, שתיקנו את הכתובה, לא היו נשארים אדישים למצב כפי שהוא היום. לא לחינם קבעו החכמים כי תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. לאורך הדורות, ניסו חכמי ישראל להוביל למצב של שלום בין בני אדם, ומעל לכול בין איש לאשתו. ואכן, תכליתו של הסכם זה היא להיות יעיל במקרה של גירושין, אם כי, לא ידוע כיום כיצד בתי הדין יפסקו במקרה שהסכם כזה יובא בפניהם, כיוון שעדיין לא הגיעו מקרי גירושין עם ההסכם לבתי הדין. יותר מכול, אני מתפלל לפני מי שאמר שיימחה שמו על המים, שאת ההסכם יחתמו, ישימו בכספת, ויחיו באהבה באושר ובכבוד הדדי.

